

ПРИЧИНИ ПОЯВИ ВАЖКОВИХОВУВАНИХ ДІТЕЙ

Зміни, що відбуваються сьогодні в нашому суспільстві, висунули цілий ряд проблем, однією з яких є проблема роботи з «важковиховуваними» дітьми. Причини відхилень у поведінці дітей виникають як результат політичної та соціально-економічної нестабільності суспільства, посилення впливу псевдокультури, змін у змісті ціннісних орієнтацій молоді, несприятливих сімейно-побутових відносин, відсутності контролю за поведінкою і т.д. У силу цього проблема важковиховуваних продовжує залишатися однією з центральних психолого-педагогічних проблем сучасної науки і практики.

Поняття «важковиховуваність» сьогодні використовується достатньо часто, разом з тим, ця проблема не є суто дитячою. Вона виникла на основі труднощів у стосунках батьків та педагогів з дітьми, а також внаслідок конфліктів між дитячими потребами і можливостями їх задоволення, отождивляє у собі три елемента: вихователя, дитину та їхню взаємодію. Розв'язуючи ці протиріччя, дорослі часто знімають з себе відповідальність за соціалізацію і виховання дитини і перекладають її на плечі іншого – на дитину та її оточення. Отож, педагоги звинувачують родину, а батьки – освітній заклад. Натомість підґрунтя важковиховуваності, як вважав В. Сухомлинський, криється у вихованні, в умовах, у яких дитина зростає в роки раннього дитинства: «Якщо дитина стала важкою, якщо все, що посильне іншим людям їй непосильне, то це означає, що у дитинстві вона не дістала для свого розвитку від людей, які її оточують, того, що повинна була дістати». Таким чином, причиною важковиховуваності є педагогічна занедбаність, не достатність уваги з боку батьків.

Зараз дослідники під важковиховуваністю розуміють педагогічну занедбаність такого рівня, при якому подальший соціальний розвиток неповнолітнього відбувається таким чином, що створюються внутрішні передумови для деформованого сприйняття ним соціальних норм, виникає

потреба зберегти негативне в своєму духовному світі всупереч соціально-педагогічним впливам. Тобто, важковихованість – це не просто несприйнятливність до позитивного соціального досвіду чи нездатність його засвоювати. Важковихованість – це стійке небажання засвоювати соціально-педагогічні впливи і адекватно на них реагувати.

Безумовно, утруднення в оволодінні соціальним досвідом спостерігаються в неповнолітнього вже в ранньому дитинстві, у сім'ї, в дошкільному закладі, однак особливо гостро вони відчутні в підлітковому та юнацькому віці. Можна стверджувати, що важковихованість притаманна індивідам будь-якого віку, але як гостра психолого-педагогічна проблема вона наявна у молоді, яка навчається, особливо підлітків.

Причин появи важковихованих дітей є досить багато, однак, серед основних ми можемо виділити:

1. Неблагополуччя в сім'ї: неповна сім'я, батьки-п'яниці, наркомани, що ведуть аморальний спосіб життя; безвідповідальність батьків за виховання дітей, їх психолого-педагогічна неграмотність; негативні приклади в моральній поведінці; брак доброти, сімейного затишку, любові до дітей, справжнього батьківського авторитету; прояви насильства, жорстокості; матеріальні нестатки.

2. Низька педагогічна культура в благополучній сім'ї: батько й мати працюють, освічені, інтелектуально розвинені, є матеріальний достаток, що проявляється у створенні для дітей «парникових» умов, призводить до ослаблення внутрішніх сил особистості, матеріального перенасичення, всездозволеності, несформованості системи самовимог і самоконтролю.

3. Недостатній виховний рівень роботи в загальноосвітніх закладах: проявляється у перевантаженості програм навчальним матеріалом, який учень не може засвоїти. Це породжує негативізм, опір, намагання «втекти» від навчальної діяльності, почуття власної неповноцінності, меншовартості порівняно з іншими учнями; незнання чи неврахування педагогами індивідуально-психологічних особливостей учнів; недостатність знання причин важковихованості, а тому недоцільний вибір засобів виховного впливу; прояви негативізму з боку

вчителів-вихователів до учнів з моральними вадами; недостатній рівень педагогічної культури вихователів (нетактовність, грубощі, авторитаризм та ін.); ізоляція, відсторонення від цікавих колективних справ тощо.

4. Особливості особистості дитини: неадекватність самооцінки та рівня домагань, невміння спілкуватися, відсутність сенсу та чіткої мети в житті, відсутність суб'єкта турбот, відсутність інтелектуальних та естетичних інтересів, реакція на пережиту важку ситуацію, емоційна недорозвиненість, проблеми сфери мотивації та потреб, психологічний інфантилізм, відсутність дисциплінованості, безвідповідальна поведінка. Сюди ж відносимо прагнення до самоутвердження, до дорослості, підвищена емоційність, юнацький максималізм, намагання виділитися, знайти себе. Якщо ці прагнення не задовольняються в суспільному житті, вони спрямовуються в негативне русло.

5. Негативні приклади поведінки дорослих та референтних груп, а також спілкування з правопорушниками та з людьми, які мають шкідливі звички.

6. Вплив засобів масової інформації.

Особливістю важковиховуваності є й те, що причини, які її викликають не діють ізольовано одна від одної. Зазвичай, це комплекс причин, поєднання ряду несприятливих обставин, які негативно відбиваються на розвитку особистості дитини. Таким чином, і батькам і педагогам треба якомога більше уваги приділяти вихованню дітей з раннього дитинства до остаточного становлення особистості.